

Lantos Edit

Odüsszeusz Háza

(a kályhaépítő Vitruvius)

ajánlás:

„... könyörgök Odüsszeusz légy kegyelemmel
Mert magad is megbánod majd, ha megölted a lantost,
engem, az istenek és halandók ének-adóját.
Én a magam tanítója vagyok, lelkembe az isten
mindenféle dal ösvényét ültette...”

(Homérosz: Odüsszeia XXII. 345-49.)

Az Atlantisz elsüllyedt.

Az Aranykor elmúlt.

A héroszok nagy testi ereje kevés, görbén felfelé néző Odüsszeusz viaskodik a kicsinyes istenekkel, hogy hazatalálhasson. Nem tudja, hogy a bolyongás az igazi otthona. A történet/építkezés itt kezdődik: a földszint kieltenségenek érzetével.

A Nagy Építőmester művében Odüsszeusz az első eltévedt ember. Útja kísértések és megpróbáltatások közt vezet, kitéve az istenek kegyének, a kiszámíthatatlan sorsnak.

Nagy épület a teremtés, és Odüsszeusz benne az ember.

Épület, amelynek a Nagy Építőmester alkotta földszintjére az emberi kultúra az emelet-ráépítés. S az emelet szobái a nagy könyvtár egyes darabjai: könyvek.

Az olvasó Odüsszeuszként bolyonghat benne anélkül, hogy bárhol véglegesen megállapodhatna. A hazaérkezés örömét idővel az új elvágyódás váltja fel. (Homérosz tökéletesen írta meg a modern ember bolyongását Európában, és a filosz válaszkérésének szerteágazó útjait, majd egy otthonos szoba megtalálásakor a mű birtokbavételnek küzdelmét.) Odüsszeusz tehát az olvasó is, aki egyrészt a felhalmozott kultúra könyvtárában bolyong. Hiszen a leleményes, görbe tekintetű bajnok háza (Európa) az ember 2500 éves útja alatt valóságos könyvtár labirintussá bővült, ahol a szobák egymásból nyílását csak az Isten -i Vilmos testvér - láthatja át. De azok, akik benne bolyonganak, mi benedictus újoncok, csak kályhától kályháig tapogatózva ismerkedünk a Nagy Mű szobáival, s a sajátjainkkal. Kályhától kályháig, szobáról szobára, hisz

„valamennyi tudomány a dolgok révén összeköttetésben és közösségben áll egymással (...), az enciklopédikus tudás (...) belőlük tevődik össze, mint test a tagokból”.¹ Odüsszeusz az olvasó saját maga épületében is, hétköznapi földszintje és a föléépült érzetek és képzetek szobái közt, s főleg saját belső könyvtárában. Ahol az értelmezési szintek lehetőségei és a kommunikáció nehézségei (is) jelentik az útvesztőt.

A gondolatok szobáinak közepében egy-egy kályha van: könyvek, amelyek az olvasó velük folytatott beszélgetései által határozzák meg a szoba milyenségét. A ki- és bejáratok, az átjárók számát pedig az ember olvasottsága, a könyvek egymásra utalása, a könyvek, illetve a kályhaépítők kommunikációja adja. („ (...) sokan úgy tűnnek, mintha Lucretiusszal vitatkoznának a természetről; sok utóduk (...) Varróval társalkodik a latin nyelvről. Ugyanígy, (...) a tudományok több kedvelője is úgy tűnik, hogy a görög bölcsekkel együtt töprengve velük folytat titkos beszélgetéseket.”²)

Az írók illetve mindazok, akik valamiféle kulturális alkotást hoztak/nak létre a kályhaépítő Odüsszeuszok. Ők azok, akik „zsenge koruktól kezdve töltekeznek a tudományok bőségéből, a bölcsességen nyugvó helyes ítélethez legjobban értenek”³. A kezdetektől fogva „ezeknek a férfiaknak a gondolatai nemcsak az erkölcsök megjavítására irányultak, hanem arra is, hogy mindenkinek örökre javára legyenek”⁴.

A kályhakészítő, „a bölcs mindenkitől elhagyatva sincs egyedül ismeretlen országban, sem vándorként, és ha családját és támaszait elvesztette volt, sincs híján barátoknak, hanem bármelyik városban polgár lehet, s a szerencse súlyos fordulataira félelem nélkül nézhet le, (...) a tudományok védik”⁵. Ugyanis „a lélekkel összekapcsolt tudományok (...) soha nem fogyatkoznak meg, hanem szilárdan megmaradnak az élet legvégéig”⁶. „Elmējük magasabb régiókra tekint, s az emlékezet fokain az egekig emelkedik.”⁷ Ezekkel a tulajdonságokkal, valamint „sokféle műveltség és mesterség tudásával táplálva érkezik a csúcusra, az építészet templomába”⁸, a Nagy Épület felső szintjeire, ahol mivel „sok tudomány és különféle ismeretek ékesítik (megítélheti) mindazt, amit más mesterségek alkotnak”⁹. Ez az enciklopédikus tudás és elméleti gondolkodás teszi lehetővé, „hogy elgondolásaikat írásos művekben örökössé át az utókorra, hogy azok ne menjenek veszendőbe, hanem korról korra, fokozatosan hosszú időre megmaradjanak, miközben gyarapodik az, ami a könyvekben van, s elérjék a tudás legnagyobb pontosságát”¹⁰. Ezzel pedig a kezdetektől fogva „végtelen hasznokat hajtottak valamennyi embernek, mindörökre (...) ugyanis (...) az írók nemcsak saját szellemüket, elméjüket, de mindenkiét élesítik mikor könyveikben tanaikat okulásul előkészítik és szétosztják”¹¹, mivel ezekkel a tanokkal „használták az embereknek életük kibontakoztatásában”¹².

A bolyongást egy belső változás is kíséri. Hiszen „akinek elméjét áthatják az irodalom gyönyörűségei, képtelenek arra, hogy keblükben ne legyenek

felszentelve”¹³. Így szánta meg az összes olymposi isten a sokattúrt Odüsszeuszt (az egy Poszeidón kivételével). Így lett pártfogója Pallas Athéné, aki maga a sugárzó értelem, az első ház építője, a tudományok és művészetek istennője. Így segítője Hermész, a furfang istene, a varázslat legfőbb mestere: a leleményes Odüsszeuszból isteni hős lett.

Természetesen „a természet gondoskodása az ilyen tehetségeket nem egész nemzeteknek, hanem csupán kevés férfinak ajándékozta”¹⁴. S nem feltétlenül jár együtt külső és belső harmóniával. Mert bár „a jóképű Deinokratész, akit derék testalkata ajánlott (...) nagy tekintélyre emelkedett”¹⁵, Vitruviusnak (ahogy ő mondja) „a természet nem adott ilyen termetet, arcomat eltorzította a kor, erőmet kivette a betegség. És mivel ezeket az oltalmazóimat elvesztettem, abban reménykedem, hogy a tudomány segítségével könyveim ajánlanak majd.”¹⁶ A könyvek kárpótolják ő(ke)t mindenért, s indokolják a nekik kijáró tiszteletet és dicsőséget. Amit persze sokszor meg se kapnak, mert „a művészet iránti tudatlanságból az erények homályban maradnak”¹⁷, s így „inkább a tudatlanok, mint a tanultak győzedelmeskednek”¹⁸. Holott „nekik nemcsak palmaágakat és koszorúkat kellene adni, hanem még diadalmeneteket is kellene nekik rendelni, s méltóaknak ítélni őket arra, hogy az istenek között felajánlott széket adjanak nekik”¹⁹.

A tudományok, a művészetek, a varázslás: feljاراتok a Nagy Épület felsőbb szintjeire, kijاراتok a tér és idő korlátai közül. Művelésük (a nagy) utazás tévelygés a teremtés állandóságában.

KULCS:

Épületek homokos, vizes síkra nem épülnek.

És az sem épít, aki ezen áll.

Kérem nem lehet már magát komolyan venni!

Én a tengerrel vagyok.

Jegyzetek

1. Vitruvius: Tíz könyv az építészetéről, Bp. 1988. 34. p.
2. Vitruvius, Im. 216-17 .p.
3. Vitruvius, Im. 212. p.
4. Vitruvius, Im. 216. p.
5. Vitruvius, Im. 165. p.
6. Vitruvius, Im. 165. p.
7. Vitruvius, Im. 216. p.
8. Vitruvius, Im. 34. p.
9. Vitruvius, Im. 31. p.
10. Vitruvius, Im. 119. p.
11. Vitruvius, Im. 212. p.
12. Vitruvius, Im. 212. p.
13. Vitruvius, Im. 216. p.
14. Vitruvius, Im. 35. p.
15. Vitruvius, Im. 51. p.
16. Vitruvius, Im. 51. p.
17. Vitruvius, Im. 70. p.
18. Vitruvius, Im. 70. p.
19. Vitruvius, Im. 212. p.